

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Eljött az idő teljessége.

Az ős hajdankor népeinek közös várakozása, reménykedése, epedő vágya valósult meg akkor, a mikor Isten az Ő Szentlelkével felkent örök Fiát emberi testben e világra elküldötte, a végett hogy Benne és Általa lelki világosságot, szabadságot és életet ajándékozzon az egyetemes emberiség számára. Ezzel betöltötte Isten azt a végtelen szeretetről tanuskodó kegyelmi ígérteit, a melyet az első bűn elkövetése után tett a kárhozatba jutott világnak, hogy nevezetesen ismét visszahelyezi az embert a szentség és igazság amaz eszményi állapotába, a melyben első szüleink valának a bűnbeesés előtt. Imé, ennek az igaz isteni szent ígérteknél a bételjesítése emlékére szenteljük a karácsony ünnepet.

A karácsony tehát a szeretetnek, még pedig Isten irántunk tanusított atyai örök szeretetének az ünnepe, a mely arra tanít, hogy az igazi önzetlen szent szeretet mindent elfedez, megbocsát, soha el nem fogy; továbbá arra int, hogy Istent szeretni, imádni, magasztalni nemcsak boldogság, de kötelesség is; végül azzal vigasztal, hogy lelki sebeinkre balzsamot, szenvedéseink után örömet, siron inneni pályánk bevégeztével a siron túl az örök kiengesztelődés dicsosoruját nyújtja nekünk mennyei Atyánk.

A karácsony továbbá a hála ünnepe, a mely arra serkent, buzdít bennünket, hogy Istenünk atyai irgalmasságáért méltó hálaadással áldozni, Ő hozzá gyermeki benső bizodalommal ragaszkodni. Róla vallást tenni és dicsőségét hirdetni soha meg ne szünjünk, tudván azt, hogy Ő minket szent Fia által egykoron örök mennyei országának tagjaiul tekint.

És a reménység ünnepe is a karácsony, a mennyiben biztosít és zálogot nyújt a felől, hogy a ki érettünk, üdvösségünkre saját Fiát elbocsátotta e földre: bizonyára bételjesíti rajtunk összes ígéréteit s boldogokká tesz a maga idején, mivelhogy Ő mindenható Isten és kegyelmes Atya.

Hadd hangozzék hát a szeretet, hála és remény evangélioma templomainkban, iskoláinkban, ajkainkon, házainkban és mindenütt szerteszét; hadd öltönn testet közöttünk az égi eredetű szeretet, a léleknemesítő hála s a vigasztaló boldogító remény; hadd legyen valósággal egyen egyen mindnyájunknak, egyházunknak és hazáinknak igazi karácsonyi ünnepe!

Ez eszmék, e gondolatok, ez igazságok megvalósulásáért imádkozzunk s erre törekedjünk teljes buzgósággal a jelenlegi nehéz viszonyok, aggasztó jelenségek, szomorú tapasztalatok láttára, a mikor körülöttünk, mellettünk, előttünk mindenütt csak homályt találunk és mélységet s várván várjuk ama bethlehemi csillag felragyogását, a mely eloszlat minden kétséget borít.

Vajha Az, a kit Isten nekünk bölcseségül, igazságul, szentségül és váltásul adott — ígéjével és Lelkével beszállana szívünkbe, hogy velünk maradjon mindörökké!

Nyilj meg szívem — jövel Úr Jézus!

E. J.

A debreceni egyetem.

II.

A mikor a debreceni egyetem kérdése egy évtizeddel ezelőtt, mint a megváltás és szabadtás eszméje ismételen felszínre került *dr. Berzeviczy Albert* a mostani közoktatási miniszter hatatmas erővel és készüllettel a felvidék és különösebben Pozsony mellett tört lándzsát. E nézet azóta tulhaladott állásponttá lett, de a *Berzeviczy* szépen megírott könyve a hely kérdéstől eltekintve azért ma sem vesztette el az aktualitását s midőn arról van szó, hogy kell-e a harmadik egyetem és egyetem kell-e vagy népiskolák? a mit egész váratlanul prot. részről *dr. Tüdös és Raffai* a debreceni egyetem ellen felszínre vetnek, ismételen csak rá lehet hivatkozni. Hát igenis, a harmadik sőt negyedik és ötödik egyetemek mind kellenek és feltétlenül szükségesek. Sőt szükséges az is, hogy minden nevesebb iskolánk és akadémiánk egy pár olyan tanszékkal kibővítsék, a mely a szaktudás mellett a magyarság életére, földjére, az emberiség törekvésére vonatkozó ismereteket adjon és e mellett az illető város és vidék kulturális ügyeit és törekvéseit is szolgálja. Hál Istennek, legalább elvileg tisztában vagyunk már azzal, hogy 183 középiskolára 2 egyetem még Romániában sem volna elég, hogy 30 középiskolára már egy egyetem kívántatik s hogy képtelenség az, miszerint az alföldi középiskolákban nagyobbnyira internátus rendszerben nevelt ifjak minden

átmenet nélkül egyszerre az internationalis jellegű nagy világ városba Budapestre vagy a felvidéki jellegű jó magyar tradícióju, de nemzetiségi mozgalmaktól zavart Kolozsvárra ültetessenek átal!

Egy nemzetgyilkos és embertelen politika volt ez eddig is, mely az alföld és magyarság kulturális devastációjára és elszegényedésére vezetett s melyet tovább nem szabad szó nélkül türni s mely ellen mindenkinek sorompóba kell állani! A magyarság jövője azon fordul meg, hogy az alföldön és általában azon a területen a melyen a magyarság a tulnyomó, emelhető-e az a szellemi és anyagi kultura odáig, hogy a lakosság száma megkétszereződjek?

A statisztikai adatok kétségtelenné tették ugyanis, hogy főleg csak e terület adta és adja míg a nemzet továbbfejlődési képességét és még a periferiak népessége stagnált vagy éppen fogyott: itt nőtt ismét nagygyá és hatalmassá a nemzet. II. József idejében a magyarság alig az akkori népesség 25%-a, ma pedig hál Istennek fele vagy felénél is több. És itt vannak még a mérhetetlen nagy pusztaságok és itt nincsenek gyárak, a modern életnek erőt s gazdagságot teremtő forrásai és itt függ a szántó-vető munkája ma is az időjárás szeszélyeitől s itt nem találtak még fel ma sem az öntöző csatornák rendszerét és itt áll szerfelett alacsony fokon még maga a földmivelés is, ez az ösfoglalkozási ág, melyhez az alföldlakói olyan nagyon vonzódnak. S miért van mindez? Azért mert az or-

TÁRCA.

FAGYÖNGYÖK

egy világi ember naplójából.

1. A legkifogástalanabb egészségnek örvendő élőfa lombos ágait is meglepheti a *fagyöngy*, a legsimább tó tiszta tükörét is megzavarja az *iszalag*. Miért ne ösmernők be, hogy a mi hitbuzgósággal imádott egyházunk épületén is tenyésznek élősdiek, melyeknek gyöngéd kézzel, ha ez nem segít, néha metszőkéssel való eltávolítása minden hitű egyháztagnak szent kötelessége. Kezdjük el a szemelvényeket először apróbb gombákon, majd kinövök azok magokat terebélyes *tárgyfagyönggyökké!*

2. *Ev. ref.* Nem tehetek róla, de nekem egyáltalában nem tetszik ez az ujmodi elnevezés: hogy a mi református egyházunkat, a mi kálvinista, vagy helyvét hitvallásunkat az *evangéliom szerint reformált vallástételt követők egyházának, vallásának* nevezték el, alig ösmertem magunkra. Gyermekkoromban, ha evangélikust említettek, a lutheránus testvéreket értették alatta. Nem lehetne ezen a rémséges hosszú címen

valamely üdvös változtatást tenni? Ha már mindenáron attól félünk, hogy a protestáns, református, vagy evangélikus gyűjtő név alatt nem ösmer ránk a világ, miért nem ütünk a szeg fejére s neveznök magunkat egyszerűen: *kálvinistáknak!* Ugyis ezen a néven ösmer és nevez bennünket mindenki és ne szégyeljük bevallani, hogy erre! a névre hallgatunk magunk is legszívesebben és büszkéek is vagyunk reá!

3. *Hosszú ének. Hosszú imádságok.* A mi kálvinista szertartásainkat szeretik sokan „ne nyúlj hozzám virágnak” tartani. Pedig nincsen igazságuk. Mert azért vagyunk reformátusok, hogy az elavult, az élet modern követelményeinek meg nem felelő, néha pedig a testi egészségnek is ártalmas szertartási szokásokat hagyjuk el, alakítsuk át, reformáljuk. Így például a templomokban és a szabad ég alatti szertartásoknál, különösen temetéseknel, az úgynevezett *felálló ének és a könyörgések* alatt nem volna szabad a természet követelményeit mellőzve oly hosszú ideig állítani gyöngé nőket és öregembereket. A hideg téli időben járul ehhez még a férfiaknál a kalap levételének kötelezettsége.* Sok betegségnek, gyöngélkedésnek elejét vennők az által, ha az állás és kalaplevétel kényszerét egyszerűen beszüntetnök.

* Nem „kötelezettség” az, hanem rossz szokás: én mint pap sem vettem le soha a süvegemet az udvarokon. Szerk.

szág e jelentékeny része teljesen magára van hagyatva s az újabb időkig senki sem ismerte fel, hogy itt van az ország természetes súlypontja; ide kell vetni tehát minden állami erőt s itt kell különösen azon igyekezni, hogy a műveltség és vagyonosság erős és általános legyen.

Mindaz ami nemzeti újraébredésünk óta történt akaratlanul azt is eredményezte, hogy a magyarság a maga természetes otthonában háttérbe szoruljon. Ennek e résznek kellett gyengülni és erőtlenedni, hogy a főváros és a nemzetiségi vidékek erősödjenek, gazdagodjanak, művelődjenek.

És ennek a helyzetnek kell ezután megváltoznia s ez fog történni különösebben a szellemi világosság terjedésével és helyesebb beosztásával, egy a magyar nemzet érdekének megfelelő kulturális politika megkezdésével. *A világosság pedig keletről jő és felülről lefele terjed.* Ne feledjük ezt el azok, a kik a nép- és középiskolák ügyét hangsúlyozzák. Művelt vezetőktől várhatunk e téren is jobb eredményeket; a felekezetek a saját magok által nevelt tanfériaktól; az alföldi városok e mellett magától az államtól is és mindnyájan azoktól az egyetemektől, a melyek nekünk tudós gondolkozó főket nevelnek, a kik megtanítanak arra, mire van e népnek a magyarságnak szüksége, hogy gazdagabb, tanultabb és erősebb legyen; mit kell tenni intézményeivel; mely erőforrást nyújt földje, ipara, kereskedelme, tehetsége; mint lehet e nemzet nagygyá és hatalmassá?

4. *Kápszálás.* Ha már a supplikációt beszüntették a tiszántúli egyházkerületben, aranyozzák meg a XX-ik századot és annak jótéteményes diákjai kedélyvilágát azzal az aranyos intézkedéssel, hogy törüljék el itt Debrecenben, az őszi, házankénti kéregetést, az úgynevezett *kápszálást* is. Azért a 2-300 frt begyűlő pénzért igazán nem érdemes ezt az elavult intézményt fenntartani. Nagyon kérjük az intéző köröket, gondolkozzanak ezen az igen fontos kérdésen s akadjon főiskolánk igazgatótanácsában egy bátor férfi, ki ezt az indítványt legközelebb megteszi. Azt hiszem, örök hálára kötelezi a nemes tanuló ifjúságot és úgy vélem, a város lakossága sem fogja e régi elavult szokást megreklamálni.

5. *Templomi berendezkedés.* Nagyobb alkalmakkor egyházi, vagy hazafias ünnepélyeknek a *nagytemplomban* lefolyása esetén, szeretném csak egyszer is elérni, hogy az istenitisztelek felerésze ne azzal teljék el, hogy az egyháziak és templomszolgák székeket és lócákat hurcolnak be a későn érkezők részére.

(Folytatjuk)

Id. Komlóssy Arthur.

„Az ősök álmai és a mai nemzedék reményei is“ leginkább ide vonatkozhatnának. S ha a derék és világos fejű *Raffai* Pozsonyban ezt még sem így látja, úgy téved. S ha noha a prot. egyetemet „életrevalóságunk és tudományos munkára való képességünk“ mértékének tartja; mégsem bizik annak megvalósításában és kételkedik: úgy maga is önkénytelen gátolja a kibontakozást és a szabadulást, nekünk protestánsoknak a megváltatást, a melyért annyian epedtek és a melyre most is olyan sovárgással vágyakozunk.

De testté lehet-e csakugyan ez ige és ez eszme?

Ki merné ezt tagadni a jelen adventi napokban és a Karácsony ünnepének küszöbén?

Hit tehát, hit; legalább egy mustármagnyi hit!

Dr. Ferencsy Gyula.

Protestáns jellem.

Elmondta a Bethlen Gábor kör által rendezett prot. estélyen, decz. 13. *Lencz Géza*, ref. lelkész.

Mélyen tisztelt közönség!

Ezekben a napokban a keresztyén világ az Isten Fia testben megjelenésének ünnepéhez készül. A próféták adventi ideje látszik ismét felujjulni: ismét várakozunk. De nem valami elérendő eszményre, ideálra, ki még ezután jelenjék meg (Nietsche): a keresztyénségre nézve a legtökéletesebb, ami csak a földön létezhetik, megjelent a Krisztus személyében. Isten szállt benne alá e földre, hogy általa mi is Isten gyermekeivé lehessük. Azt mondják, hogy a kör, melylyel valaki érintkezik, neveltetés, sőt maga a mesterség, melyet folytat, különféle jellemfejlődésekre szolgálnak alapul. Ugyan kérdem, meghatározhatja-e jobban valami az embernek életirányát, mint az a tudat, hogy ő az Isten gyermeke s e földön az ő szent országának tagja? Azé az Isten országáé, mely legtökéletesebb megvalósulásában egyedül az Isten Fiának, az emberiség Megváltójának keblében élt ugyan, de amelynek, mint eszménynek kell állani mindannyiunk előtt; amelynek teljes megvalósulását itt e földön hisszük és reméljük, hiszen nem pusztán a Karácsony előtti négy hét képezi a keresztyénség adventi ünnepét; készülünk mi mindenkor és mindnyájan. Készülünk egy nagy napra, melynek eljövételét az ujszövetségi szent könyvek oly erősen hangsúlyozzák, hiszen minden soruk arról tesz bizonyosságot, azt a nagy igazságot harsogja, zúgja füleinkbe: az Úr eljövend! Lesz még egyszer egy nagy karácsonya a keresztyénségnek, amikor a fényes felhőn megjelenő Idvezítő előhossa amaz Isten országának teljes megvalósulását. Tehát excelsior! fel a Menny felé tekintünk, a csillagoknak titkos honába, ahonnan várjuk, hogy az Úr egykor eljövend.

M. T. Gyülekezet! Ime e hit az, mely a protestáns ember lelkének fenségét, eszményi világnézetet ad s jellemének szilárdságot, akaratot kölcsönöz. Nálunk nincsen üdvözítő egyház, nincsen

közvetítő, isteni jogokkal felruházott papság: mindnyájan Isten lelki országának tagjai vagyunk és ez országban annyit ér mindenki, amennyi értéke van. A protestáns ember, ha lelkét nehéznek érezi, nem a paphoz szalad bűnbocsánatért, mert élő viszonyban van az ő Istenével, kit imád a gyülekezet együttes énekében éppen úgy, mint bezárt szobájában. Nem vagyunk többé gyermekek — hangzik felénk az apostoli szózat — hanem szabadok. A gyámságnak ideje elmúlt. Prot. ember Istenen kívül, már amint ő magát kijelentette, senki másra nem támaszkodhatik, de kérdem, ugyan kire támaszkodhatnék erősebbre és hatalmasabbra? Ha egyes földi nagyságok még ma is igénylik magoknak a gyámkodási jogot, ám tegyék, mi ami lelkünket megőrzés végett senkire rá nem bizzuk. Ker. türelmünknek, melylyel a protestantismus más nézetűek iránt kezdettől fogva viseltetett, csak az vehetne véget, ha szabadságunkban korlátolnának. Mert hát mi okunk is volna türelmetlenségre, mikor magunk is a szabadságot akarjuk.

Távol legyen azonban tőlünk, hogy a prot. jellemet drámává tegyük, sőt egyenesen kijelentem, hogy igazi protestáns jellem és drámai jellem egymással ellentétben állanak. Mert mi a drámai hősnök jellemvonása? Az, hogy az erkölcsi, vagy létező társadalmi renddel összeütközésbe jut. Nohát erre prot. ember prot. társadalom nem képes. Mert az, hogy valaki az igazságért meghal, vagy bűnnek, gonoszságnak esik áldozatául, senkit drámai hőssé nem tesznek. A Messiás, az emberiségnek Idvezítője szent és igaz marad, mikor a tömeg pökdösi, areul üti és gyalázza is, az marad még akkor is, mikor a megátkozott kereszten függ. De hogy félre ne értessem, nyomban hozzáteszem: én a keresztyén tökéletességet mint bűn nélkül való életfolytatást a Megváltó személyén kívül el nem ismerem.¹

Sőt ellenkezőleg vétkezünk mi is és pedig sokszor vétkezünk az Isten által megszabott erkölcsi világrend ellen. És ilyenkor, mint Isten országának tagjai, megsértjük Őt, ami mennyei Atyánkat, mert áthágjuk az ő törvényét, sőt esetleg megszakítjuk a vele való élő viszonyt; hiszen, a ki egy ország törvényének nem engedelmeskedik, azoknak konokul ellene szegzi magát, ugyebár, hogy nem lehet annak az országnak tagja? És mi ilyenkor a kötelesség? Talán az, hogy elmenjünk a paphoz, meg az idvezítő egyházhoz, s Istent sértvén meg, földi ember előtt hódoljunk, vezekeljünk, kinozzuk magunkat bűjtőléssel, vagy a mi sokkal könnyebb, felajánljuk bűneink bocsánatának válttságát? Furcsa lenne Isten országa törvényének így eleget tenni akarni, holott abban az országban, egy törvény van s ez: a szeretet. (Mt. 22. stb.) És vajjon azt kívánja-e az Atya gyermekétől, hogy magát kinozza, válttságdíjat fizessen? vagy inkább azt, hogy megtérjen, bánja meg bűneit s fogadjon engedelmisséget, hogy aztán áldásaival árássa őt el, egy szóval: hogy a szeretetnek viszonyát ismét helyre állítsa! ? Ime M. T. Gy. ! így domborodik ki a prot. ember másik alapjellemtvonása az alázatosságban, az Isten törvényei iránti kész engedelmisségben, mely azt parancsolja, hogy becsüljük embertársainkat, hogy szeressük őket úgy, mint ahogy önmagunkat szeretjük. Mert ha ezt nem

tesszük, Istent sértjük meg általa . . . Bizonyos fokú altruismus kétségtelenül benne van a keresztyén-ségben.

Mondott szavakban benne van a protestantismus világnézlete, mert hiszen a belső, lelki élet kell, hogy vezesse a polgári életfolytatást is és ez a világnézet érvényesülni törekszik a bölesőtől a korporsóig az élet minden phasisaiban

Miért kereszteljük mi meg a kis gyermeket? holott nálunk a sákramentom nem ex opere operato, az az a pusztá végrehajtás folytán hat, munkál, mint a katolikus egyházban. Mert az egyéniség jogát, jogot arra, hogy Isten országának tagjává legyen, elismerjük már a kis gyermekeknél. Ennek a fenséges elvnek öntudatosává levésére kell irányulnia a későbbi nevelésnek.

Es itt az anyáknak van első sorban szent kötelességek. Javíthatlan hibát követ el az a sociális elv, mely ujabban az anyát a család köréből el akarja venni, s őt a polgári élet érdekkörébe vonván, a férfinak versenytársává teszi, megfosztván őt „örök női” jellegétől. Ott, a családi tüzhelynél a nőnek a helye, mindaddig, míg az élet másfelé nem kényszeríti. Azért ruházta fel őt a gondviselés gazdag idealizmussal, a férfiakénál eszményibb világnézlettel, hogy azt gyermekébe oltsa be s azért nyert Istentől vallásos kedélyt, hogy szerető szívével gyermekével együtt emelkedjék fel e földi élet sokszor sivár küzdelmei közzül az emberi lélek nagy értékének megismerésére. Az anyától tanult imának kell lenni az elsőnek, mely a gyermeket az Istennel való életközösségbe bevezeti. Bizony nem dicsekedhetnék a prot. egyház oly fényes multtal, oly hatalmas jellemekkel, ha igazi prot. szellemű nők, anyák nem gazdagították volna történetét.

Es aztán jönnek az iskolák, azok a mi büszkeségeink. A tudományok világító fáklyáinak szoktuk őket nevezni s nem negéd ez tőlünk, hanem igazság. Avagy kérdem, hol találni több szabadságot az ismeretben, mint prot. tanintézeteknél? Ott van a biblia, hogy mást ne is említsek, melyet kicsinyek és nagyok egyaránt olvashatnak, hogy belőle vallásos meggyőződést merítsenek, sőt egyenesen kívánja ezt az az elv, hogy: aki hiszen idvezül. Belső, lelki meggyőződés nélkül idvesség nincs s a tekintély-elv pädagogiailag érvényesülhet, de a lelkiismeretnek korlátokat nem szabhat.¹ Az a lelkiismereti szabadság mely vallásos téren nyilatkozik, nem tilthatja meg az észszerű tudományos vizsgálódásnak bármily eredményét sem, mert hiszen az igazságot és a szeretet prédikáljuk mi. Ezen elvek megvalósításában áll az Isten országa, hogy lennénk mi tökéletesek, miként a mennyei Atya tökéletes. Hát képzelhető fenségesebb elv, mint mely a prot. iskoláink homlokát ékesíti s amely elvet elbizakodás ellenére meg kell, hogy védjen az alázatosság. Fellekezeti iskoláink legyenek dicsekedésünk ezután is, amelyeket feladnunk nem lehet, anélkül, hogy a prot. jellem csorbát szenvedjen. És, ha lelkes vezetés alatt megindult a debreceni egyetem magasztos terve, a református jellemképzés e szentélyének meg-

¹ Hogy ez elv gyakorlatilag nem teljesen érvényesülhet, elismerem.

² Sajnálom, hogy tér szűke miatt példákat sehol nem idézhetek. Kitűnő szolgálatot tesz e tekintetben a K. Tóth Kálmán által átdolgozott „Smiles: a jellem.”

¹ A Ritschl-féle qualitativ perfectio christiania erkölestani alkalmazását sem fogadom el, főleg a ker. alázatosságra a hitbizonyosságra tekintettel, bár jól tudom, hogy ő annak egyik alkotórészeül éppen az alázatosságot teszi.

építéséhez minden prot. embernek hozzá kell járulni a maga filléréivel.

Különb, mint általában a protestantizmusnak, egy különösen iskoláinak fel szokták hányni a modortalanságot.² Ha ennek ellentéte pusztán conventionalizmusban áll, erre kálvinista intézetek csakugyan nem tanítanak. Amde kötelességek az embert munkája és értéke szerint becsülni megtanítani. S az embertársak eme tisztelése, becsülése, az eszményekért való lelkesedés többet ér, mint a jezsuita simaság és hajlékonyság, bárha nem mindig hasznosabb is.

A mi ifjaink tudnak lelkesedni és ezt nem parancsszóra teszik, tudnak szeretni egyházat, hittestvéreket, hogy felkeressék a kálvinistaság ős fészkeit, még ha a Duna—Tisza választja is el őket egymástól. Az egyházhoz való ragaszkodás, azért életének és vérének feláldozása volt és legyen mindig a protestáns ember egyik legnemesebb jellemvonása.

A prot. nevelés célja tehát az egyéniség önálló kifejlesztése. Mert az Isten országát is olyannak hirdette az Ur, mint amely kinek-kinek szívében lakik s többé-kevésbé uralomra jut.¹ Az egyének, az egyesnek magas értékét kell a protestantizmusnak hangsúlyoznia mindig, kinek az egyetemesben feloszlan, elveszni nem szabad. És így a prot. jellem egy a despotikus államkormányzati formával, mint a despotikus egyházszervezettel ellentétben áll. Minkünk képviselői uton választott kormányzó testületek kellenek, mert a külön papirend, kifejlesztett hierarchia elszorvasztja a tagok önállóságát és felelősségérzetét, nem is szólva róla, hogy valaki magát csálhatatlannak deklarálathassa s megdönthetetlen tekintéllyel osztogasson bírói ítéleteket milliók felett. Hogy mi véleményünk lehet a jövődől socialis államáról, ezeknek alapján könnyen belátható. A protestantizmusnak kötelessége mindent, amit csak az emberszeretet parancsol, támogatni, az áldozatkészség ott végződik, ahol az önszeretet is véget ér; egyet azonban ne kívánjon senki: az egyéniségnek feláldozását. A socialis állam az emberiség társadalmi egyenlőségéről kivitetlen, mert letörli az embernek erkölcsi értékét. Olyan állam, melyben az egyes, csak a nagy gépezetnek egyik öntudatlan alkatrésze, fenn nem állhatna, romba döntené azt az egyéni kiválóság.

Mi is lenne az emberből, ha többé eszményeket nem állíthatna maga elé, amelyeknek eléréséért küzdjön. Jellemének éppen legmagasabbja: a szilárdság és határozottság semmisülne meg, mert ha cél nincs, akkor törekvés sincs. Sajnos hogy korunk sok tekintetben ilyen utakra tévedt. A költészet, művészet nem ideálokért lelkesít, hanem naturalistikus photographiákat közöl az életből; a philosophiai irányzatok nagy részét rideg materializmus jellemzi. Häckel van a felszínen, meg az atheista Nietzsche. S ahol ebbe beleuntak, ott kezdődik ismét az askesis. Tolstoj és a hozzá hasonló megátáradták már a ker. házasság intézményét is. Hol itt a

hitező, mely még a látogatások nehéz óráiban is felemelt fővel tud megállani s Istenben bizva, az ő akaratán megnyugodva eszményeiről soha le nem mond? Az erkölcsi nihilizmust: egyfelől a határtalan élvezetvágyat, másfelől a világról való teljes lemondást a protestantizmus meg nem engedheti. Ujra és újra Istenhez vezérel az bennünket, mint akitől származik jó és rossz egyaránt s akivel szemben nekünk, mint gyermekeinek, kötelességünk az alázatosság és türelem. „Legyen meg a Te akaratod“ — az Isten akaratán való megnyugvásnak eme szavai emelik a prot. embert a nagy reformátor szerint (Luther) a világ feletti uralomra, mert mindenről tudván lemondani, Istenben vetett hitében vigasztalást talál, kiszabadul a világ megkötöttségéből.

Elmellőzvé minden egyebet, még csak egyről hadd tegyek említést s ez: a hazaszeretet. Isten országát hirdetjük, hogyan fér ezzel össze a földi ország szeretése?

Az ős bibliai elbeszélés szerint Isten akarta a népek szétválását, összezavarván nyelvöket a Babel tornya építésénél. És így a nyelv az M. T. Gyülekezet, mely első sorban egy nemzetet alkot, az a nyelv, amelyben egy nemzetnek minden szenvedése, minden öröme le van téve, mint egy nagy raktárban. És az a nyelv ihletés munkája, az örökkévaló Léleké. Ő képesít, hogy vele lelkesíteni, vagy elkeseríteni, kitörő öröme, vagy siró bánatra hangolni tudjunk, mert a nyelvben magát közli az a Lélek. Már pedig a Lélek maga a szeretet, mely ilyen uton közöltetik. De ne legyünk igazságtalanok a nemzetünkbe beolvadt más nemzetiségek iránt sem. A hazaszeretet tulajdonképpen a földnek szeretete, mely bennünket táplál, nevel, mert hiszen növény az ember, melynek a talajhoz, az éghajlathoz kell szoknia s megsínyli, ha átültetik. Az egymásután következő generációk története összefoly magának a földnek történetével, amelyben mindenütt Isten kezét, Isten gondviselését ismerjük meg úgy, hogy: „Minél komolyabban veszi egy nép a maga történetét, annál határozottabban Urának és Segítőjének ismeri el Istent, annál inkább kegyes nép lesz.“ (Luthardt). Es e tekintetben nemzet és nemzetiség között nincs különbség, ha hazájuk, történetük egy. Hogy pedig különösebben a reformátusok hazaszeretében anynyira elől állanak éppen Magyarországon, az magyar nemzeti mivoltukon kívül különösen annak a szabad alkotmányunk tudható be, mely minden ízében jellemükkel megegyező... Nem csoda, hisz az ő őseik vére hullott érte s a magyar nemzetnek a közelebbi mult századokban való története tulajdonképpen a protestantizmus küzdelme, élethalálharc.

Isten megadta a lelkiismereti szabadság diadalát, megadja alkotmányunk diadalát, amde legyünk mi az Ő népe. Mert Istenországa és földi hazánk nem választható el egymástól, ez utóbbiban kell annak megvalósulnia. Tehát csak ünnepeljük az adventet, legyen az symboluma a földi és mennyei ország felől táplált vágyaink, óhajaink megvalósulásának s indíton az bennünket arra, hogy — mint az apostol mondja: „Mértékletesen, igazán és szentül éljünk e jelenvaló világon, várva ama boldog reménységet és ama nagy Istennek és ami Megtartónknak a Jézus Krisztusnak dicsőséges megjelenését (Tit. 2, 12—13.), amelynek vége örök élet (Róm. 6, 22.)

¹ Megjegyzem, hogy Isten országának erkölcsi fogalma nem involválja meg magában a Ritschl által vont következtetéseket: a váltság tényének az egyestől eltekintve, magára a gyülekezetre vonatkoztatását s ezzel együtt a prädestinációnak hasonló értelmezését. Pusztán annyit, hogy a lélek munkájának meg kell látszani Isten országának tagjain. E kérdés azonban nem ide tartozik.
L. G.

A magyarországi evangéliom szerint reformált és ágostai hitvallású evangélikus egyházak véleménye az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtásáról.

Összeállította: az ev. ref. egyetemes konvent s az ág. ev. egyház egyetemes gyűlésének, a két protestáns egyházat közösen érdeklő ügyekben kiküldött vegyes bizottsága, a Budapesten 1903. november 19-én tartott közös gyűlésében.

(Folytatás.)

III. Hitelvéinkkel ellenkező vallási cselekmény teljesítésére kényszerítés.

Az 1895. 43. törvénycikk 1-ső §-ának második bekezdése rendel:

senkit sem szabad hitével nem egyező vallási cselekmény teljesítésére kötelezni.

Ezen törvény az 179 $\frac{1}{2}$ évi 26. t.-c. 3 §-ában és az 1868. évi 53. t.-c. 19 §-ában mondottakat ismétli.

De a törvény ezen rendelkezése is írott malaszt, mert nincs rá büntetőjogi sanctio.

Nemcsak a katolikus egyház intézeteiben, de még állami iskolákban is mindennapi dolog, hogy a protestáns növendékek a kath. vallás ünnepein való részvételre, miselátogatásra stb. kényszerítettnek; példák erre a kikindai, temesvári esetek. Ugyanez történik Heréden, Nógrádmegyében, hol az elemi iskolákban a protestáns tanulók fegyelmileg kényszerítettnek a kath. egyház összes lelki gyakorlatain való részvételre.

Az 1891. évi XIII. törvénycikk ugyan nemzeti ünnepnek nyilvánította az első magyar király emlékére augusztus 20-át, de ezen törvény szerint, ezen ünnepnapon csak az ipari munkának kell szünetelnie. Daczára ennek, a Vas-, Zala-, Bars- és Zemplén-megyei hatóságok István király napján a mezei munkából esendőrökkel hurcoltatják el a protestáns földműveseket és büntetik őket, mint azt a szentgottárdi kir. járásbiróság 1902. szeptember 10-én hozott ítélete is igazolja, mely ítélet szerint az augusztus 20-án mezei munkát végző protestáns lakosokat az 1868. évi 53. t.-c. 19. §-a alapján, pénzbüntetésben marasztalta el.

A diósgyőri vasgyárban, amely a magyar királyi pénzügyminiszterium vállalata, a protestáns munkásokat nagypénteken dolgozni kényszerítik. — Iskolai ünnepélyek alkalmával az evangélikus gyermekeket a róm. kath. templomba terelik.

Törvényt követelünk, amely kihágásnak, és ha hatóság követi el, hivatalos hatalommal való visszaélésnek minősíti, az 1895. évi 43. t.-c. 1. §-ába ütköző eljárást és megbünteti annak elkövetőit.

IV. A temetők használata.

Az 1868. évi 53-ik törvénycikk 22. §-a határozottan rendel, hogy:

„temetőkben a különböző vallásfelekezetek tagjai vegyesen és akadálytalanul temetkezhetnek.”

Az 1879. évi 40. tvcikk 54. §-a pedig azt rendel, hogy aki az 1868. 53. tvcikk 22. §-ában foglalt intézkedés ellenére a megholtak eltemetését erőszakkal, vagy fenyegetéssel megakadályozza: háromszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntethető.

Tudjuk, hogy a legtöbb temető községi temető és ott is, ahol per abusum a róm. kath. plébános rendelkezik a temető felett, a községtől, vagy föl-

desurtól átengedett temető nem tekinthető a katolikus egyház magántulajdonának.

A róm. katolikus plébános mégis oly helyen, ahol evangélikusok csak szórványosan laknak, magának követeli a rendelkezési jogot a köztemető felett és vagy egyáltalában nem, vagy csak a temető valamely félreeső zugában engedi eltemettetni a protestáns halottat.

1901-ben történt, hogy Kaiser Károly solymári róm. katolikus plébános, midőn megtudta, hogy a községben elhalt, köztekintélynek örvendett evangélikus vallású Mórocz Jolán magánzónőnek a községi temetőben több évvel előbb elhalt anyja sírja mellett sírt ástak, a temetést a nagy számmal jelen volt katolikus hívei és a szintén jelen volt községi bíró és előljárók megbotránkoztatására megakadályozta, a már kész sírt a sírásóval behányatta és azzal az indokolással, hogy protestáns embert ez a hely meg nem illeti: az árok partján egy félreeső helyen rendelt sírt ásatni a hulla részére.

A budai evangélikus segédlelkész, aki a functiót végezte, jelentést tett erről az egyházi felügyelőnek, aki Kaiser Károlyt a pomázi szolgabírónál, a kihágási büntetőtörvénykönyv 54. §-ába ütköző kihágás miatt feljelentette. — A felügyelő 1901 évi november 7-én 5108/I.-901. szám alatt kapott értesítést, hogy a főszolgabíró az eljárást folyamatba tette, de azóta nem történt semmi. Az ügy nyilván elaludt, mert a felügyelő újabb sürgetésére választ nem kapott.

Pályi és Lengyelfalu községek róm. kath. plébánosai sem engedik az ev. halottakat a községi temetőben a rendes sorban eltemettetni, hanem külön a temető árkában, vagy a község népétől megvetett külön helyen, dacára annak, hogy Lengyelfalu földesura, az ág. evang. vallású Wieland Arthur a róm. kath. templom és a paplak építésére telket adott és a róm. katolikus egyház fentartásához évi tekintélyes összeggel hozzájárul.

Hanusfalván (Sárosmegyében) a közös temetőt a róm. katolikus plébános saját egyháza részére foglalta le.

A lajta-szentmiklósi r. k. plébános (Sopronmegye) egyáltalában nem engedi meg sír ásását protestáns ember számára a rendes temetőben, amiért is az evangélikusok kénytelenek az öngyilkosok sírhelyén, egy vasuti árokban temetkezni; ugyszintén a rétfalusi plébános (Sopronmegye) sem akar protestáns sírt eltűnni a temetőben, már pedig mindkét helyen, a hatóságtól bekért értesítés szerint, a temető községi temető.

Felső Bodonyban (Nógrádmegye) a protestáns halottakat nem engedik eltemetni, azokat a szomszéd községbe kell elvitetni.

Jobbágyiban a temető árkában temetik el a protestáns halottakat.

Követeljük tehát, hogy az 1868: XIII. t.-c. 22. §-a az állam és hatóságai által végrehajtsák, az ellene vétők az 1879. évi t.-c. 54. §-a értelmében büntetessenek.

V. Az egyenlőségi elvnek egyéb megsértése.

Az 1895. évi 43. tvcikk 5. §-a szerint valamely vallásfelekezetből kilépni és más felekezetbe belépni mindenkinek szabad. Azért tehát, hogy valaki ezen törvényadta joggal él, büntetni őt nem szabad. Köztudomású mégis, hogy tanár, vagy tanító, aki a róm.

katholikus egyházból ki- és a protestáns egyházba belépett, állami intézetben nem kap alkalmazást és ha a minisztérium ideiglenesen alkalmazza is, nem lesz megerősítve. — Így történt ez T. Gy. volt benedekrendi tanár és Sz. Gy. polgári iskolai tanító esetében. A felelős minisztériumnak kötelessége ezen sérelmes állapot megszüntetéséről gondoskodni.

Sérti a jogegyenlőséget az is, hogy míg a róm. katolikus és görög kath. egyháznak a budapesti egyetemen theologiai fakultása van, addig protestáns egyházainknak nem jut hely az egyetemen, ahol autonómiajuknak megfelelő theologiai fakultást állíthatnának fel.

Sérti az egyenlőséget, hogy a magyar kir. vallásügyminiszter a róm. katolikus papsággal szemben, ha ez a kormány rendeleteit ignorálja, vagy azoknak ellenszegül: más mértékkel mér, mint a mi papjainknak. Példárá, hogy a vallásügyi miniszter 1902. évi november hó 28-án kelt 80,947. sz. rendeletével keményen megróttá az evang. püspököt azért, mert a születési anyakönyvben, a törvényesítési záradék, a miniszteri rendeletre való hivatkozás nélkül jegyeztetett be, míg a róm. kath. plébánosnak hasonló mulasztásánál, 1901. évi október 7-én 57,360. szám alatt kelt rendeletben a bejegyzést megfelelőnek találta. — Még sérelmesebb, hogy ebben a két teljesen analog esetben, amelyben törvénytelen születési fiugyermek utólagos házasság által törvényesített, a miniszter az evangélikus származású gyermek evangélikus vallásának bejegyzését a katolikus anyakönyvbe, az előterjesztett kérelem dacára sem rendelte el, míg a másik esetben, ahol az apa katolikus volt: az evangélikus anyakönyvben feljegyeztetni rendelte, hogy a törvényesített gyermek az 1868: LIII. t.-c. 15. §-a értelmében az atya római katolikus vallását követi.

Miután ily irányú panaszaink elintézéséről értesítést sohasem kapunk, annak a látszata forog fenn, hogy ez ügyek elintézetlenül maradnak.

Mindnyájunk emlékében van még az erdélyi püspöki cím esete is, ahol a a miniszter magyarázata egyáltalában nem volt megnyugtató.

Egyenlőtlenül bánik velünk az állam a hitoktatók díjazásánál is. Amíg az állam által fenntartott intézetekben a róm. kath. hitoktató különböző címeken 800—1800 korona díjazást kap, sőt ott, hol a róm. kath. növendékek vannak többségben: rendes tanári ellátásban részesül, — addig a protestáns vallás tanár ugyanannyi óraadásért 300—400 koronát kap. — Hasonló állapotok vannak az állami egyházaknál és tébolydánál, ahol a kath. egyháznak mindenütt van egy, az állampénztárból fizetett, rendes papja, rendszeres javadalmazással és állami nyugdíjgényvel, míg a protestáns hitoktatók, csak úgy mellékesen, mintegy díjnoki minőségben szerepelnek.

Székesfehérváron az állam a hitoktatónak évenként 1600 koronát fizet, az evangélikus egyház 25 éven keresztül semmit sem kapott, a folyó évben végre utalványoztak neki 100 koronát. Ugyanott az állami javítóintézetben minden egyház papja nyer díjazást, csak az ágost. hitv. lelkész nem kap semmit.

Losoncon a róm. kath. hitoktató az államtól teljes fizetést huz, míg az ág. hitv. hitoktató csak 400 korona segélyt kap.

Magyarázatul azt a feleletet kapjuk erre, hogy

a róm. kath. hitoktatók e nagyobb javadalmat a kath. vallási és tanulmányi alapból nyerik. De tudjuk, hogy a vallásalap maga is állami dotációból ered s újabb időben ezen alapok rendes deficitjét az államkincstár fedezi.

Vannak azonban, és csakis róm. kath. hitoktatók, akik nem a vallásalap terhére, hanem egyenesen az állami költségvetés terhére láttatnak el rendes tanári fizetéssel és nyugdíjjal. Ez igazságtalan a többi felekezetekkel szemben.

Például megemlítjük a fiemei állami intézeteknél működő róm. kath. vallás tanárokat, akik mind róm. kath. lelkészek akiket a magyar állam fizet ugyan s lát el nyugdíjjal, de a kiket a módrusi püspök nevez ki s ennek fegyelmi hatósága alá tartoznak. Állami költségvetésbe véve láttatnak el fizetéssel a kassai állami főreáliskolai, a pécsi főreáliskolai, a miskolci ev. ref. főgimnáziumi, az ujjpesti állami polgári iskolai, a hatvani és gyöngyösi állami iskolák római katolikus vallás tanítóit.

A mezőhegyesi állami ménes birtokon a két protestáns felekezet híveinek száma majdnem két harmadát teszi ki a róm. kath. hívek számának. Mégis, míg a róm. kath. hívek lelki gondozására tart az állam a ménesbirtokon állandó lakással, paplakkal bíró rendes lelkészt és segédlelkészt, kiknek fizetésére legalább 8000 koronát költ s a legsebbe helyen álló külön, szép tornyos templomokban, az istenisztelet ellátására szintén tetemes összeget áldoz: addig a két protestáns egyház híveinek gondozásával megbízott ref. kovácsházi és az ág. ev. pitvarosi lelkész, egyenként 400 koronát kap évi fizetésül és isteniszteleti költségre semmit. Ugyanitt az istenisztelet egy közös kis imaházba szorul, mely a ménes udvarban az istállók mögött épült.

A hadseregben létező sérelmes állapotokról már külön felterjesztésben emlékeztünk meg, és itt újból követeljük, hogy a hadseregben a protestáns lelkészt ugyanaz a rang és fizetés illesse meg, mint a katolikus lelkészt s számuk, a hadsereg létszámában található arány szerint emeltessék.

Sérelmes az a szokás, amely szerint országos, megyei polgári és katonai ünnepélyeknél a „hivatalosnak” nevezett isteniszteletet a róm. kath. egyház szertartása szerint tartják meg, és különösen sérelmes, hogy tisztán katolikus egyházi ünnepeken, például az urnapján, a katonaság nem a rend fenntartása érdekében, hanem az ünnepély fényének emelése céljából aszszisztál.

Sérti a jogegyenlőséget az is, hogy a közhivatalok és állami iskolák, még ott is, hol az ily iskolákban alig egy-két r. kath. növendék tanul, a katolikus vallás minden legesekélyebb ünnepén általános szünetet tartanak, ellenben a protestáns egyház ünnepein, nagypénteken stb. a hivatalok, bíróságok stb. nem szünetelnek.

VI. *Jogellenes megadóztatás.*

A) *Párbér és más hasonló szolgáltatások.*

A legnagyobb sérelmünk az, hogy a róm. katolikus egyház híveinket mindenféle címeken, saját egyházi céljaira megadóztatja és hogy a jogtalan követelések behajtásánál a közigazgatási és bírósági hatóságok egyaránt segédkeznek.

A katolikus papság ezen törekvése régi keletű, de újabban mindig sürűbb és gyakoribb a támadás

és oly helyeken is, hol évtizedek, 70—80 esztendő óta, nem jutott eszébe a katolikus plébánosnak az evangélikus lakosoktól egyházi szolgáltatást követelni, előkeresik a mult századbeli canonica visitatio jegyzőkönyveit és azok alapján követelik és hajtják be a szolgáltatásokat az evangélikus lakosoktól.

Az újabb sérelmi esetek közül a következőket emeljük ki:

Lócuti ág. ev. lakos: Rupprecht Tassilót és testvéreit, a zirci járási főszolgabíró, 1898. évi 398. sz. végzésével, egy mult századbeli canonica visitatio alapján közigazgatási uton elmarasztalta, hogy a lócuti r. k. plébános részére évenként 18 öl hasáb tűzifát, az ottani róm. kath. kántornak pedig évenként 6 öl hasáb tűzifát szolgáltatassanak. Ezen végzést Veszprémvármegye alispánja és közigazgatási bizottsága helybenhagyták. A közigazgatási hatóságok a marasztalást árverés útján végrehajtották. A magyarországi ág. hitv. egyetemes egyház konventje 1902. évben felírt ezen sérelem orvoslása érdekében a belügyminiszterhez és vallásügyi miniszterhez, de a sérelem mai napig orvosolva nincs.

Csataj pozsonymegyei községnek tulnyomóan evangélikus lakossága az 1781-ben tartott canonica visitatióról felvett jegyzőkönyv szerint 10 öl tűzifát szolgáltatott ki évenként a róm. kath. plébánosnak. Az 1791. évi törvény meghozatala után, a község a járandóságot beszüntette és egy 1799-ből származó földesuri összeírásból kitűnik, hogy a nem katolikusok az említett szolgálmányok alól felmentettek. 1847-ben is történt egy canonica visitatio, ebben sem fordul elő a kérdéses járandóság. Az is meg van állapítva, hogy a róm. kath. plébános, a 18-ik század végén a párbér megtagadása miatt a helytartó tanácsnál keresett orvoslást és ez kártérítési követelésével a kegyurhoz utasította. — Meg van állapítva továbbá, hogy a plébánosok ezen párbért 70 év óta nem követelik, a község tehát elévülésre is hivatkozott.

Dacára ennek, a bazini járásbíró, 1902. Sp. 429/5. számú ítéletével, a községet marasztalta és a pozsonyi kir. törvényszék mult évi december 12-én kelt ítéletével a marasztalást helybenhagyta. Érdekes, hogy a törvényeinkben az elévülésre nézve megállapított azon elvet, mely szerint az egyházak követelései 40 év alatt elévülnek, azzal vetette el a bíróság, hogy az elévülés csak a mindenkor plébános hivatalba léptével veszi kezdetét.

A pozsonyi tábla az ítéleteket feloldotta ugyan és új bizonyítást rendelt el, de határozatából kétségtelen, hogy azt, miszerint a párbér-kötelezettség az 1790—1-ik törvény folytán megszűnt, nem ismeri el.

Pozsony vármegyéből egyáltalában sok a panasz. Grinádon az evangélikus szőlőbirtokosok, szolgabíró és alispán által jogerősen köteleztettek a róm. kath. kántor részére évenként 2 itce mustot kiszolgáltatni, pusztán azon az alapon, mert ezen járandóság a róm. katolikus kántor hiányában benne van.

Hasonló törvénytelenégeket panasznak még Hévizgyörkről, hol a nagyobb részt evangélikus lakosokból álló község a róm. kath. tanító részére évi 250 koronát, Hollólmnicről, hol az evang. vallású lakosokból álló község a róm. kath. plébános és kántornak évenként 36 öl fát, Kükőmezőről, hol az ev. hivatkozott a kath. plébános részére párbért követelnek. Nagy-Barátiról, hol az evangélikus lakosok földbirtoka párbér címén meg van adóztatva,

Szapnyáradról, Tófejről, Nováról, Pusztaszent-Lászlóról, Tápió-Sülyről, Tó-Almásról, Szentéről, Kisecsetről, Herédéről, Halápról, Várkonyból stb.

Mindenütt az a panasz, hogy a hatóságok nem orvosolják a sérelmeket, a protestánsok jogos védekezését nem veszik figyelembe, marasztalják őket és végrehajtás útján hajtják be rajtuk a róm. kath. papság követeléseit.

Mind e sérelmek orvoslása végett hiába fordulunk a miniszteriumhoz. Mint a Rupprecht testvérek esetében feltűntettük, kérelmünknek eredménye nincs.

A legnagyobb baj az, hogy a m. kir. Curia a párbér kérdésben, a helyett, hogy a róm. katolikus plébánosok párbérköveteléseit, hivatkozással az 1790/1. évi 26. t.-c. 6. szakaszára feltétlenül jogtalanoknak jelentette volna ki, 1886. évi január 22-én tartott teljes üléseiben 30. 31. sz. a. hitelesített döntvényeiben a kérdés elől kitért és azzal, hogy bírói utra tartozónak jelentette ki azon kérdés eldöntését, vajjon az adott esetben a párbérszolgáltatás ingatlan birtokhoz kötött dologi teher, vagy pedig személyes viszonyokon alapuló kötelezettség természetével bír-e? törvényellenesen koncedálta annak a lehetőségét, hogy a protestáns egyházak hívei, dologi teher címen ilyen szolgáltatások teljesítésére kötelezhetők.

(Folyt. köv.)

TANÜGY.

Az elemi és középiskolák egyöntetű munkája.

A középiskolákban bármely tantárgy körében elsajátítandó ismeretek legnagyobb részben valamely előzőleg elsajátított alapismeretek alapján épülnek fel. Ha az alapismeretek a tanuló birtokában vannak, az építés könnyű, ha pedig azok hiányoznak, a tanár előbb a hiányzó alapot kénytelen pótolni, a mi mellett hogy idő veszteséggel jár, sok esetben nem is sikerül. Összes középiskoláink bármely osztályában vannak olyan tanulók, a kik a szükséges alapismeretekkel nem bírnak. Hogy hol van a hiba, erre minden intézet könnyen megadja a feleletet, a menyiben növendékeinek tekintélyes részéről jogosan állíthatja, hogy az alapismereteket más intézetben sajátította el hibásan, vagy hiányosan. Ha pedig ugyanazon intézetben végezte az alsóbb osztályokat a hiányos alapismeretekkel bíró tanuló, legtöbb esetben segítségére jön a szaktanárnak az a körülmény, hogy nem mindig az ő keze alatt volt az illető tanuló. A felvezető rendszer szerint egy bizonyos osztálylyal felfele haladó tanár a saját munkájának átlagos eredményét megbírálna, azonban a változó tanuló anyag erre sem nyújt biztos mértéket. Önként kínálkozik tehát az alkalom, hogy minden tanár a többi intézeteket vagy más tanárt okoljon a silány eredményért.

A szemrehányások közül legjobban kijut az elemi iskoláknak, melyeknek valóban az alapot kellett volna megvetniök. Különösen szemére vetik az elemi iskolának, hogy fogyatékos nyelvtani ismereteket közöl a gyermekekkel és a helyesírás sem sajátíttatja el eléggé, az értelmes olvasás sem üti meg a mértéket. Egy dolog bizonyos. Eme vádak alaptalanok volnának, ha az elemi iskolai bizonyítványok a középiskolába lépni akaró tanulóknak az ismereteit

a maguk valóságában tüntetnék fel. Nagy baj azonban, hogy ezekből a bizonyítványokból már csak az osztályozás mértékének nagy különbségeket mutató volta miatt sem lehet határozott véleményt alkotni a tanuló ismereteinek mértékéről. A tanítóra hármanék az a nehéz feladat, hogy nagy körültekintéssel állapítsa meg a középiskolába lépni akaró tanulóról, hogy a szükséges alapismeretekkel és a középiskolában szükséges megfelelő fokú érettséggel bír-e, s ha megfigyelései azt engedik sejtetni, hogy valamely tanuló a középiskola első osztályát nem fogja sikerrel elvégezni, bizonyítványt nem szabad volna neki adnia.

Azonban, bár kényelmes dolog a középiskolai munka sikertelenségeért az elemi iskolát okolni, ez alapjában véve igazságtalan eljárás, mert jelenleg semmi sem történik annak a biztosítására, hogy az elemi iskola és a gymnasium együttes munkája biztosított legyen. Mintha csak egészen idegen és egymással semmiféle eszmei összeköttetésben nem levő területen működnének, egymás munkája iránt csak annyiban érdeklődnek, hogyha a tanulók ismeretköri hiányt fedeznek fel, egyik a másikat okolja a fogyatkozásért. Eme meddő vita azonban sohasem fog a baj gyökeres orvoslására vezetni. Nincs más mód, mint hogy közös tanácskozással, az elemi és középiskolákban működő tanfériak együttes munkáival kikutattassanak a bajok forrásai, s a különböző téren működő tanfériak egyöntetűen állapítsák meg azt a módszert, mely a tapasztalt hiányok pótlására a legalkalmasabb.

A különböző tantárgyaknak úgy az elemi iskolában, mint a közép iskolákban való egyöntetű tanítása azonban legalább még mai viszonyaink között nagy nehézségbe ütközik. Mert a mikor azt tapasztaljuk, hogy még az ugyanazon tanintézet kebelében működő szaktanárok is nehezen vetik alá saját tudományos meggyőződésüket a közös megállapodásnak, hogyan remélhessük azt, hogy az egymással eddig semmiféle érintkezésben nem levő elemi és középiskolák mindenikénél tényleg alkalmaztatni fog a közösen megállapított módszer. Ha valahol, úgy a közoktatásban nem bír semmi értékkel a kényszer, mert érvényesíteni teljes lehetetlenség, a tanfériakkal szemben minden csak a jóakaratra és jóindulatra való appellálással érhető el. Epen ezért csakis a meggyőződés fogja a tanfériak egy részét a módszer egyöntetűségének szükségességére vezetni, lesznek bizonyára, a kik tényleg fognak alkalmazkodni a két különböző fokú iskola tanfériáinak megállapodásaihoz. Lesznek azonban olyanok is, a kik haladnak továbbra is a maguk útján és a maguk „tudományos” és csalhatatlannak hirdetett módszerük szerint, míg a példa őket is magával nem ragadja. Így végre is meg kell lennie az elemi és középiskolák közti egyöntetűségnek. Hogy az elemi iskola és a középiskola módszere kölcsönös jó akarat'tal egymáshoz simulni fog előbb utóbb, azt ama megfigyelés alapján merem állítani, hogy mikor még nem régen, egyes középiskolákban a nyelvtani műszók egységesítését megkezdték, eleinte nehezen volt minden tanféri meggyőzhető a tervnek, s ma már mindenki egészen természetesen találja az egyöntetű eljárást.

S képzeld el, hogy mennyire alapos és könnyű lenne a magyar nyelvtan tanítása, ha a gyermek ugyanazt a nyelvtani műszót tanulná, s lehetőleg

ugyanazt a nyelvtani rendszert hallaná a középiskolában, mint a mit az elemi iskolában tanult? Mennyire megkönnyítenék a helyesírás megtanítása is, ha minden foku iskolában ugyanazt a helyesírási rendszert alkalmaznák? A számtan tanításánál használt műszókat és a műveletek alapelveit is egyöntetűvé kellene tenni. Nem volna lehetetlen minden tantárgy tanítására lehetőleg egyenlő elvi alapokon álló tanönyveket készíteni.

Emez elvektől vezetettve tett ebben az irányban kezdeményező lépést a hajdumegyei tanítók Göncy-egyesületének f. évi nov. hó 19-én tartott debreczeni járásköri közgyűlése. Az egyöntetűséget azon a téren akarja egyelőre megvalósítani, a hol erre legégetőbb szükség van: a nyelvtani műszóknál és a helyesírásnál. Kifejezésre jutott amaz óhaj is, hogy a Göncy-egyesület lépjen összeköttetésbe a hajdumegyei középiskolai tanárokat magában foglaló debreceni tanári körrel. Hogy a Göncy-egyesület f. évi dec. hó 29-én tartandó közgyűlése ilyen irányban határozza-e meg nem tudhatjuk előre. Hogy ha ilyen irányu határozata létre jön is, lesz-e valami eredménye ama minden esetre nagy paedagógiai jelentőséggel bíró eszmének, előre meg nem mondhatjuk.

Azt azonban már is felemlítem, hogy a debreceni tanári kör dec. hó 19-én tartott gyűlésén örömmel fogadta az eszmét és a Göncy-egyesülettel e célból történendő tárgyalás végett megbizottait ki is küldte.

Nem lesz azonban érdektelen felvetni azt az eszmét, hogy nem volna-e célszerű ilyen egyöntetűséget létrehozni valamely nagyobb területen és az iskoláknak valamely eszmei összeköttetésben levő nagyobb csoportjában? Nem volna-e figyelmet érdemlő kísérlet pl. a tiszántuli ref. egyházkerület elemi és középiskolái közt ilyen értelmű összeköttetést létesíteni? Egyházkerületünk különböző fokú iskoláinak tanítói és tanárai megállapodhatnának minden tantárgy tanítására nézve az egyöntetű módszer eljárásban. En hiszem, hogy az eredmény mind az elemi, mind a középiskolákat tekintve felérne a ráfordított munkával, mert egymás munkáját kölcsönösen megkönnyítenék.

Eme kísérletnek még egy másik nagy jelentőségű eredménye is lenne. Ugyanis, bár ugyanazon egyházi és felekezeti célt szolgálják egyházkerületünk elemi és középiskoláinak tanítói és tanárai, köztük ez idő szerint semmiféle összeköttetés nincs.

Mennyit nyerne református tanügyünk abból, hogy ha református egyházunk összes tanfériái együttes munkával és összhangzatos működéssel mozdítanák elő iskoláinknak szellemi megerősödését.

Tanügyünk felvirágzásának ez lenne a leghatásosabb biztosítéka!

Barcsa János.

IRODALOM.

Énekeskönyv. A magyarországi ev. ref. anyaszentegyház hiveinek használatára. Az egyetemes konvent által elrendelt *próbakiadás*. Budapest. Hornyánszky V. cs és kir. udv. könyvnyomdája 1903. A dunamelléki egyházkerület még az 1875 ik évben

felhívta vala a többi kerületeket az Énekeskönyv megújításának eszközzésére. Egyidejűleg indítványozta azt is, hogy ez alkalommal az erdélyi és magyarországi külön Énekeskönyvek egyesítessenek. Ezt az indítványt mind az öt egyházkerület elfogadta és a kivitelre énekügyi bizottságokat választott oly módon, hogy ezek együttesen alkották meg az egyetemes énekügyi bizottságot.

Az egyetemes énekügyi bizottság 1878-ban kezdte meg munkálkodását; majd 1881-ben működésének irányát és tervét a debreceni zsinatnak bemutatván, a zsinat azt helyeslőleg tudomásul vette s egyidejűleg 225. sz. a. határozatával a konventet bizta meg az énekügyi munkálatok további intézésével. A zsinat a konventet arra is felhatalmazta, hogy az énekügyi munkálatok befejeztével az új Énekeskönyvet ki is adhassa.

Az egyetemes énekügyi bizottság, — a melynek elnökévé a konvent 1888-ban *Fejes Istvánt* választotta meg, a rá bízott munkát csak ez évben fejezhette be, a midőn erről a konventnek június havában jelentést tett és az új Énekeskönyv elkészült anyagát annak rendelkezésére boesátotta.

Egyetemes konventünk 54. számú határozatában annak 4 és 5 pontja alatt, *igen helyesen* egyelőre a **próbakiadást** rendelte el oly módon, hogy az énekügyi bizottság tervezete szerint a kiadást *Fejes István* eszközölje, annyi példányt nyomatva, hogy azokból az illető esperes urak útján minden egyház számára jusson egy-egy.

Gondoskodtunk, hogy ez az ilyen előzmények után megjelent **próba-énekeskönyv** lapunkban, — hol ezt megelőzőleg is már éppen erre vonatkozólag olyan komoly és irányadó tanulmányok jelentek meg, — kellőleg méltányolva legyen. Addig a próba-énekeskönyv megjelenéséről az „Értesítésben” foglalt historikumok elmondásával egyszerűen csak hirt akartunk adni.

— **Felhívás!** Minden nemzetnek legdrágább kincse a nyelve. Nyelvünkben van az élet.

Mentül magasabb műveltséget ér el az anyanyelvünk, annál bizonyosabb az, hogy élünk, hogy nemzetet és hazát alkotunk.

A sudaras fának nem kell bizonyítania hogy él: lombja, virága gyümölcse bizonyít mellette.

Ilyen lombbal koronázott fa a magyar nemzet közművelődése virága a költészet, művészet, gyümölcse a lelektápláló tudomány, mely helyesen élni és gya-podni tanít.

Amde ez előfának, mely egy egész hazát betakar, nemcsak a magasba kell felnőni lombos sudarával, de gyökereivel is szét kell terjedni az éltető földben, az egész hazában.

E tápláló gyökerek még sok rétegébe nemzetünknek nem terjedtek el. Egész néposztályok előtt ismeretlen a magyar irodalom, a mely osztályok pedig a magyar nemzet zömét, tömegét képezik.

Más nemzetek, nemcsak a nálunknál előhaladottabbak, de a hátramaradottabbak is táplálják lelküket hazai irodalmuk termékeivel. Pedig a mi népünk is szereti, sőt műveli a költészetet. Tanu erre a népdalok és a régék magától termő világa.

A vágy, a hajlandóság megvan a magyar népben az olvasásra, de az még eddig csak a ponyvai odalom termékeiben talált kielégítést.

E hiánykitöltésére vállalkozott irodalmi szövetségünk,

melyhez eddigelé csatlakozott huszonnyolc hazai irodalmi társaság s közreműködését felajánlotta a legtöbb tehetséges írója a nemzetnek.

Célunk az, hogy a költészet és hasznos tudás népszerű, érthető modorban vezettessék be a magyar nép nagy tömegébe. Hogy otthonra találjanak írónk művei a földműves szalmalödeles tanyájában, a kézműves műhelyében, a gyármunkás gyüldéjében, a pásztor nép karámjában, a halász kunyhójában, a bányász aknájában, a hajós szárnyékában, a vadász pihenőjében, és a fonókákban, úgy mint az uri lakokban.

De különös feladatunknak tekintjük azon magyar hazánkfiak között terjeszteni a magyar irodalom termékeit, kik a végvidékeken, a nemzetiségek által lakott területeken, elszigetelve tartják fenn hazaszeretben gyökerező nemzeti lelkületüket.

Tervünk: jó munkákat adni a nép és miveltebb közönség kezébe és olcsón, hogy a lelke művelődésére fordított filléreket senki se tekintse anyagi áldozatnak és tömeges hozzájárulás fogja biztosítani a vállalat sikerültét.

Felhívásunk szól a magyar nemzethez: mindazokhoz, akiknek a magyar nyelv drága kincs. Kiáltó szó ez a pusztában, de ezt a pusztát magyar nép lakja, mely szavunkat meg fogja érteni s nem hagyja biztató visszhang nélkül. *Dr. Jokai Mór* elnök.

Alapító tag lehet az, aki legalább 200 koronát befizet a szövetség céljaira. Rendes tagok: irodalmi és közművelődési egyletek évi 40 korona; irodalommal hivatásosan foglalkozó magánosok évi 6 korona tagsági díj mellett. Pártoló tag lehet bárki, ha az évi négy korona tagsági díj lefizetésére kötelezi magát.

A tagok illetékül díjtalanul kapják meg a szövetség kiadmányait és pedig évenként 5—6 kötet, 6—7 ives, elsőrangú magyar író tollából származó művet. Az első sorozat első kötete: *Jókai Mórnak*, a szövetség számára most készülő *Bona* című történelmi regénye lesz. A többi műre nézve *Endrődy Sándor*, *Ambrus Zoltán*, *báró Dóczy Lajos*, *Rákosi Viktor*, *Gárdonyi Géza* és még számos kiváló írónk ajánlotta fel közreműködését a szövetségnek.

A jelentkezések *Szundi Károly* szövetségi titkárhoz (Budapest, Luther utca 1/A. földsz. 1.) küldendők, a pénzküldemények pedig *Földes Imre* szöv. pénztárnokhoz (Leszámítoló és Pénzváltóbank Budapest, Dorottya-utca 6. szám) intézendők.

—
A szellemi munkaképesség kísérleti mérése és a tulterhelés problémája. Irta: *Sáfiány Lajos*. Külön lenyomat a „Magyar Pädagogia” 1903. évi 5. és 8. számaiból. Budapest, 1903. A debreceni felsőbb leányiskola igyekvő és alapos képzettségű ifju tanára írta ezt a fenti című tanulmányt, olyan gazdag forrásbahatolással, mely, míg egyfelől biztosítékot nyújt arra nézve, hogy a szerző tárgyával teljesen tisztában van, másfelől a tanulmány tudományos értékének megállapításában kétségtelenül döntő szerepre van hivatva. Foglalkozik a tulterhelés kérdésének szempontjából a tanulók átlagos szellemi munkaképességének megállapításával, s ismerteti a szellemi munka azon határát, melyen túl a minden szellemi munkát kísérő fáradás, tehát az agymunkával járó különböző physiologiai elváltozás, már pathologikus alakot mutat. Érdekesen mutatja be azokat a kísérleteket, a melyek a szellemi munkaképesség és fáradás vizsgálata által vagy közeli vonatkozásban, vagy egyenes összeköttetésben állanak a tulterhelés

problémájával. A kísérletek anyagán végig tekintve, két irányt ismert meg velünk, a melyeknek céljok és eredményök jó részben összevág, de módoszerök különböző. Az egyik irány a szellemi munkának és a fáradásnak, mint physiologiai folyamatnak, a physiologia céljait szolgáló apparátusokkal: ergographfal és aesthesiométerrel, a másik pedig tisztán psychologiai úton, eszközök nélkül való mérését tüzte ki célul. Atalában igen érdekes és tanulságos tanulmány, s melegen ajánljuk egy általában a szülőknék, mint különösen azon tanfériak figyelmébe, kik az ifjuság nevelésénél a szellemi munkásság és tulterhelés fontos problémájára is szoktak gondolni. Megjelent a tanulmány a Franklin-társulat nyomdájában.

„**Evangyéliumi Keresztyén Tanítások**“ című predikációs könyvem II-ik kötete a sajtó alól kikerült s ujév körül szétküldhető. Budapesti okos theologiai tanáraink és böles tapasztalatokkal ellátott lelkes társaim nem egyszer mondták, hogy csak azok a predikációk érdemlik meg a nyomdafestéket, melyek új irányt képviselnek s új tárgyakat új módszerben tárgyalnak. Predikációs könyvem első kötete alkalmával szives bírálóm elősmerték, hogy egyházi beszédeimmel új úton haladok. Igen, beszédeim határozott evangyéliumi beszédek. Ezért tartottam őket nyomdafestékre valóknak.

„**Keresztyén Evangyélium**“ lapom is kiadom 1904. évre és két hetenként minden számában jön egy általam frissen elmondott templomi tanítás. A lap előfizetési ára egész évre 2 korona, félévre 1 korona Szives tisztelettel *Szalay József* nagybecsereki ref. lelkész.

350 szám. A Magyar Könyvtár ez évi októberéig megjelent 350 számának teljes jegyzékét adta ki a kiadó cég, a Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) udv. könyvkereskedés. A népszerű vállalat jegyzéke, amelyet a cég kívánatra készséggel ingyen megküld bárkinek, több részből áll. A számok szerinti jegyzékben minden füzet rövid jellemzését tartalmazza tájékozással. A szakok szerinti jegyzék a verses műveket, az elbeszélő műveket, a színműveket és az ismeretterjesztő műveket közli csoportosítva a szerzők ábcés rendjében. Végül felsorolja a Magyar Könyvtár kötött kiadásait is. Csak ebből a teljes jegyzékből tűnik ki, mily tartalmas már is a Magyar Könyvtár, s hány becses, de eddig drága munkát tett olcsó kiadásban népszerűvé. Arany János, Jókai, Mikszáth, Herczeg Ferencz, Bródy Sándor, Ambrus Zoltán nevét említjük csak a magyar irodalom kiválóságai közül, akik mind szerepelnek egy, vagy több munkával a Magyar Könyvtár füzetiben. A külföld nagy írói közül egész sereget először mutatott be a Magyar Könyvtár a magyar közönségnek. Gorkij, H. G. Wells, Kipling nevét említjük csak. A jegyzékben ki-ki megtalálja kedvenc íróját és olcsón megszerezheti könyvtára számára. A jegyzék végén megvan a Fővárosi Színházak Műsora teljes jegyzéke is, s a cég kiadásában megjelent színművek, regények és elbeszélések, disz- és ajándékművek, történelmi diszművek, utazási, föld- és néprajzi művek, nyelvkönyvek, általános érdekű művek jegyzéke is. Továbbá a Remekírók Képes Könyvtára és a Festőművészet Remekai prospektusa.

A jegyzék utolsó oldalán részletmegrendelésre is használható megrendelőjegy is van.

A tisztviselők fizetésének fölemelése mellett a sajtó oly erős közvéleményt teremtett, a melylyel számolnia kell a kormánynak. Ha a javaslat tényleg törvénynyé válik, az állami tisztviselői kar ezt elsősorban a sajtónak, kiváltképpen pedig az Egyetértés (Főszerkesztő: Fenyő Sándor, főmunkatársak: Kossuth Ferencz és Eötvös Károly) megalkuvást nem ismerő agitációjának tudhatja be érdemül, a mely lap 37 év óta folytatja küzdelmét a magyarság terjedéséért, a nemzet függetlenségéért, és vagyonosodásáért és az ezt elősegítő tényezők: a tisztviselők helyzetének megjavulásáért. Az Egyetértés e küzdelmében annak a fölismerése vezette, hogy amely nemzetnek koldus kenyéren élnek a tisztviselői, annak boldogulása biztosítottnak nem tekinthető, annak előhaladását, fejlődését az akadályok egymásba fonódó láncszemeinyüögözik. Az Egyetértésnek e nézetében mi is osztozunk és mi is részt veszünk abban a küzdelmében, melyet a tisztviselők fizetésemeléséért folytat. Nem mulaszthatjuk el azonban kijelenteni, hogy ha a fizetésemelés meglesz, a tisztviselők ne feledjék el, hogy olyan független szókimondó és hatásos vezérlapra, mint az Egyetértés, az ő érdekeik megóvására a jövőben is nagy szükségük lesz, méltó dolog tehát, ha e lapot a magukénak tekintik és arra tömegesen előfizetnek. Kedvezményt kapnak az előfizetési árból negyedévre 3 forint 50 kr., egy hónapra 1 ft. 20 krért. rendelhetik meg. Minden előfizető, az is, aki most lép be, díjtalanul kapja meg az Egyetértés pompás ujévi ajándékát a Rákóczi-albumot, melynek bolti ára 3 korona. Előfizetni lehet: az Egyetértés kiadóhivatalánál. Budapest, Vármegye-utca 11.

KÜLFÖLD.

Külföldi egyházi élet.

Az amerikai magyar ref. egyházzól.

Az Egyesült Államok területén Chicagóban van a nyugoti részen lakozó magyarság végső határa s bástyáját az itteni ref. egyház képezi. E várostól nyugatra már hiába keresünk népesebb magyar kolóniákat s egyházakat; s ha mégis itt-ott lehet is hallani magyar szót a népek nagy áradatában, e magyarok szervezett egylet hiányában könnyen veszendők reánk nézve.

E nyugoti végvárban s a hozzá közel fekvő helységeken több, mint ezer ref. magyar él, kiknek nagy része az itteni nagy gyárakban nyer alkalmazást. Ha a munkaviszonyok jók, — amik általában véve évenként két-három héten át mondhatók kedvezőtlennek, amikor az évi beszámolások vannak, — hetenként 10–20 dollárt keresnek. Ha hozzá vesszük e szép keresethez azt, hogy az élelmi szerek itt olcsóbbak, mint odahaza s a ruházat sem kerül sokkal többbe, megérthetjük, hogy mi az oka a tömeges kivándorlásnak. De a kivándorlóknak nem mindenike veszi hasznát a sok pénznek. Egy része takarékosága és mértékletessége által vagyont gyűjt, de a másik rész — és sajnos, ide többen tartoznak,

— korezmába hordja összes keresetét, a mit előmozdít azon körülmény, hogy még idáig semmiféle olyan közművelődési, vagy önképző egyesület nincs az itteni magyarok számára, hol üres óráikban szórakozást lelhetnének. Az egyik rész becsületes életmódot folytatva él családjának, egyházának, s a másik templomra, Istenre nem gondolva iszik örökösen. A kik odahaza jó reformátusok voltak, azok itt is hasznavehető tagjai egyházunknak, de a kiket már otthon az érzéketlenség és közönyösség ejtett hatalmába s a haszonhajhászás, vagy kényelmes életreménye hajtott ki, holt tagjai a társadalomnak.

Ez utóbbiakra az amerikai életnek semmi hatása nincs: ha egyházi, vagy hazafias ügyben keresik fel őket támogatás végett, gorombán bánnak el a „végrehajtókkal,” mert az amerikai életet úgy ismerik, hol teljes „szabadság” uralkodik; de már azt nem akarják belátni, hogy a benszülött amerikaiaknak vallásossága és áldozatkészsége világhírű, dacára annak, hogy még inkább a szabadság fiait és vallásos kötelességeik teljesítésére semmiféle törvény nem kényszeríti őket. E szerencsétleneknek lelki gondozása nagyon nehéz és fáradságos. S ha szomorú benyomást is tesz reám néha-néha azon kép, mit füstös és tisztátalan hajlékaikban nyerek, felüdit annak látása, hogy a komolyan munkálkodó és gondolkodó hittestvérek soraiban a vallásérkölesi élet elismerése méltó és rengeteg áldozatok árán is készek az egyházat tennitartani. Nov. hó 1-én d. e. például, amikor körülbelül 80 hívő volt jelen a kicsiny south-chicagói templomban, 16 dollár, azaz 80 korona perselypénz folyt be s még eddig nem volt olyan vasárnap itt létem alatt, hogy 6 dollár (30 kor.) perselypénznél kevesebb lett volna a collectálás.

A mi az „ó-hazához” való viszonyt illeti, nem lehet állítani, hogy Magyarország után nagy lenne az epekedés. A részeges osztály hazafiasságáról nem is beszélek; de a derék magyarok körében sem sokat hallottam a honvágyból eredő honfiúi fájdalomról. Jó magyarok akarnak maradni itt is, de haza nem vágnak, mert otthon csak nyomorgás az osztályrészek. Ha mégis elég pénzt takarítanak, felkeresik a szülő-hazát rövid látogatás végett és visszajönnek újra. Aggasztó jelenség, hogy az állami iskolába járó magyar gyermekek nagyon angolosodnak, egymás között otthon is angolul beszélnek. E bajt magyar iskolák felállításával lehet ellensúlyozni.

* * *

Ezekben emlékeztem meg a gyülekezetem körében tapasztalt, közérdekű állapotokról. Most még pár szóval felemlíték néhány jelentősebb eseményt, a mi az amerikai reformátusok körében történt. Október hó 18-án volt az amerikai magyar ref. egyesület évi nagy gyűlése Toledóban. E jótékony egyesület, mely 1897-ben kezdte meg áldásos működését, halálesetekben elhalt hozzátartozóinak 600 dollár segélyt és 50 dollár temetési költséget utalványoz ki, évi 1 dollár díj befizetése mellett. Ez év szeptember havában a tagok száma 2165 volt. Az egyesület képviselői Toledóban tartott gyűlésükön szép eredményről számoltak be.

A közelmúlt napokban 4 helyen tették le az új templomok alapkövét, u. m. Clevelandban (lelkész Csutoros Elek,) hol éppen úgy, mint Pittsburgban (lelkész Kalassay Sándor) az eddigi templom

szüknek bizonyult; továbbá Lorainban (lelkész Bassó Béla) és Toledóban (jelenlegi lelkész Harsányi István). Ezenkívül új templomot épített a homesteadi gyülekezet is Harsányi Sándor lelkész vezetése mellett. Istennek ezen épülő avagy építendő hajlékai szép tanubizonyságot tesznek a hívők egyházzseregtéről és áldozatkészségéről, valamint méltó hirdetői lesznek a magyar névnek itt az idegen földön!

So. Chicago.

Nánássy Lajos.

ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Tizezer koronás egyetemi alapítvány.

Még 1894-ben történt, hogy n. h. Széles Lajos volt tulajdonai dobozi ref. lelkész, Alcsuton kelt végrendeletében, — a melynek egyik tanuja főiskolánk egykori kiváló növendéke Mészöly Győző ev. ref. lelkész, — a debreceni egyetemre 10,000 — tizezer korona takarékpénztárilag kezelt összeget hagyományozott. Az egyszerű, de az ügy iránti meleg szeretetet sugárzó végrendelet ide vonatkozó szövege így hangzik: „Azon 5000 oszt. ért. forintot, azaz 10,000 koronát, a mely jelenleg a budapesti első takarékpénztárban 1418. sz. a. van, halálom után egyenesen hagyományozom a debreceni ev. ref. kollégium részére, azért, hogy annak egyetemi rangra emeléséhez én is tisztelettel alólított néhány fillérrel járuljak.” Valóban puritán lélekre való egyszerű, de sokat mondó szavak! A végrendeletet azonban perrel támadták meg 1897-ben. A döntő ítélet a m. kir. kuriától most érkezett le, melylyel a végrendelet ellen emelt kifogások teljesen elutasítván, főiskolánk e készpénzben elhelyezett hagyományának a létesítendő egyetem céljaira birtokába jutott. Hogy a létesítendő debreceni egyetem iránt, mint általában ezen főiskola iránt mily melegen érzett ez a nemes lelkű, egyszerű kálvinista pap, — meghatólag bizonyítják ugyanezen végrendeletnek következő záró szavai: „Egyébb készpénzem és ingóságomról majd a pót-végrendelettemben fogok s kívánok intézkedni. Ezt leginkább a debreceni főiskola érdekében teszem!” Vajjon azok, akik Tamásnál is Tamásabbak a létesítendő debreceni egyetem megvalósulása iránt, nem esnek-e gondolkodóba, látván ezeket a példákat s azt a csodálatos erőforrást, mely századok óta ontja áldását s még mindig buzog kiapadhatatlanul? Erős várunk nekünk az Isten!

— Lelkész-meghívási mozgalom. Az erdélyi egyházkerület egyik legtekintélyesebb egyházmegyéjének, a szilágyszónoki egyházmegyének egyházából, a szilágysomlyóiból, a múlt vasárnapon 10 tagu tekintélyes

küldöttség jelent meg Érsemjénben, hogy Végh József érsemjéni lelkészársunkat meghallgassa s annak eredményéről, a tapasztalt benyomásokról a gyülekezetnek beszámoljon. Ez a beszámolás arra az időre, mikor e sorok megjelennek, már tényvé válik, és így már kívül esünk annak feltehetően, mintha bármely irányban is befolyásolni akarnók a választás végeredményét. Eppen ezért nyugodt lélekkel fűzhetünk a kérdéshez egy pár kijelentést. Abban a szerencsés helyzetben vagyunk ugyanis, hogy úgy általánvéve a szilágyszolnoki egyházmegyét, mint különösen annak nagy jelentőségű egyházát, a szilágyszomlyóit, közelebbről ismerjük. Ismerjük azt az őserőt, mely e gyülekezetet a legviszontagságosabb időkben is, a rázkódtatások közepette is megtartotta, azt a lángoló szeretetet, azt a páratlan érdeklődést, melyet szilágyszomlyói hitsorsosaink az egyház iránt mindenkor tettekben mutattak meg, az áldozatkészséget, mely soha náluk meg nem csappant, de önt-éhe alatt nőtt: ismerjük különösbbe az intellektuális erőt, mely e város nagy intelligenciájú hitsorsosainak birtokában rejlik, mely a somlyói egyház felvirágoztatását célzó munkában áldás teljében érvényesült, mely derekasan kivette a maga részét a teherhordozásból, valahányszor annak szüksége felmerült. Ismerjük a szilágyszomlyói egyház kiváló missióját, eszünkbe jut a hegyen épült város hasonlata: Szilágyszomlyón sok gyülekezetnek a szemei fűggenek. Azt is jól tudjuk, hogy e gyűleke et a maga lelkipásztorában olyan vezért keres s keresett is mindenkor, aki ne csupán a száraz, élettelen hivatali sablonok rubrikái között tudjon mozogni, de a lelkipásztori legnemesebb hivatás keretében megállja helyét úgy is, mint a társadalmi élet irányító tényezője. Ismerve hát az igényeket, melyeket a szilágyszomlyói gyülekezet az ő mindenkori lelkipásztorával szemben joggal formál: csak gratulálhatunk a vezető férfiaknak, kik tekinteteket a mostani érsemjéni egyház lelkésze, Végh József tisztársunk felé irányozták, aki legigazabb meggyőződésünk szerint is egészen praedestinálva van arra, hogy munkabíró erejének, lelkesedésének teljében kezébe vegye a szilágyszomlyói egyház vezetését. Az egykori Kovácsok, Somogyiak, s legkivált a most távozott Incze Lajos örökébe méltó lesz őt állítani, ki a megkezdett beléptés nagy munkáját elég erős lesz folytatni s Isten segedelmével be is fejezni. Ennyi az, amit a célba vett meghívás alkalmával elmondani óhajtottunk.

— **Kiadói értesítés a Debreceni Lelkeszi Tár (Ev. Ref. Papi Lexikon) ügyében.** Vonatkozással nt. S. Szabó József szerkesztő urnak e becses lapok előző számában a Debreceni Lelkeszi Tár II ik kötetének megjelenését illető közleményére, van szerencsém a következőket megjegyezni: A vállalat kezdeményezése alkalmával — mint erről a szerkesztő ur az első kötet előszavában is megemlékezik — én azon ígéretet tettem, hogy ha e kötet olyan köztetszésben és anyagi pártolásban részesül, hogy tiszta jövedelem marad fenn, köteletségemnek ismerem azt valamely közhasznú jótékony célra áldozni. Minthogy pedig ezen kötelezettségemnek eleget is akarok tenni, — a mű szellemi támogatóinak megnyugtására sietek kijelenteni, hogy mihelyst a második kötet a jelzett időre kikerül sajtó alól — az addig is begyűlő szaporulattal, *nyomban letezem az első kötet több száz koronát kitevő tiszta jöve-*

delmének összegét — a szerkesztő ur által megnevezendő jótékony célra. — nemkülönben annak idejében ezen vállalat többi kötetének reménylhető tiszta jövedelmét is. Egyben szives tudomásra hozom, hogy miként az első, úgy a második kötetnek is bolti ára lesz fűzve hat korona, kötve hét korona. *Előjegyzési áron azonban az összeg utalványozása mellett, vagy utánvételes rendelésre a fűzött példányt öt koronáért, a kötött példányt pedig hat koronáért fogom postán portómentesen megküldeni,* valamint hasonló feltétellel szállítom bármikor a már megjelent első kötetet is. Debrecen, 1903. december 20-án. *Eperjesy István* könyvkereskedő, a Tár kiadója.

— **Ujabb alapítvány a debreceni kollégium részére.** A kunszentmártoni kir. járásbírótság, mint hagyatéki bíróság Ö. 71/1903. sz. a. arról értesíti kollégiumi ügyészünket, hogy n. Nagy Sándor volt tiszarévi ref. lelkész hagyatékából 2000 — kettőezer korona, mint Nagy Sándor által a debreceni főiskolanak hagyományozott összeg a szarvasi kir. adópénztárból a kollégium megbízotta által azonnal felvehető. A végrendelet ide vonatkozó része így hangzik: „A debreceni főiskola iránti hálás kegyelem jeléül, mint annak egykori növendéke 2000 szóval kétezer korona alapítványt teszek oly célból, hogy annak évenkénti kamata ösztöndíjjul egy jó igyekezetű, szegénysorsu, bármely tanfolyamon lévő tanulónak adassék. Elsőbbség adatván a rokonoknak; ezek nem léteben a heves-nagykunsági egyházmegyebeli — különösen a nagyrévi t.-kürti és t.-ugi születésűeknek.”

— **Meghívás.** A „Petőfi Dalkör” által Debrecenben 1903. évi december hó 30-adján, azaz szerdán, az „Arany Bika” szálloda disztermében, a Petőfi-serleg javára rendezendő, dal-, zene-, szavaltat és táncal egybekötött *Szylvester elő-estélyére.* Komlóssy Arthur elnök, Lestyán Adorján alelnök, Hamar László titkár, Dr. Varga Lajos ügyész, Márton Gyula pénztárnok, Szondy Lajos I. jegyző, Iklódy János ellenőr, ifj. Nagy Gábor II. jegyző, Tóth Lajos zászlótartó, Szathmáry György körgazda, H. Sinay Sámuel, Haranghy László, Nyikos János számvizsgálók. A választmány: Dézsy Lajos, Simonffy Emil, Tóth András, Csóka Sámuel, Komlóssy Miklós, Oláh Károly, Roncsik Lajos, Id Nagy Gábor, Bartha András, Bartus Lajos, Holes János, Vitárus Beniamin, Horváth Gyula, Nagy János, Bak János (h. zászlótartó), Rác Mihály (táncrendező), Kezdeté pont 7 és fél óraker. Belépti-díjak: Személyenként 2 korona, családjegy 3 személyre 4 korona. A kör alapítói és azon rendes tagjai, kik hátrányban nincsenek, a fenti díjaknak felét fizetik. Egy páholy ára külön 3 korona. A páholybalépőknek személy-jegygyel is ellátva kell lenniök. Belépti- és páholy-jegygyek előre válthatók: Csáthy Ferencz (Egyháztér 2. sz.) Gyürky Sándor (Kossuth-utca 13. sz.) Márton Gyula (Piac-utca 9. sz.) urak üzletében, este pedig a Bikában a pénztárnál. Felülfizetéseket a Petőfi-serleg-alap javára köszönettel fogadunk és azokat nyilvánosan nyugtázzuk. Az estély műsora: 1. Nyitány. Magyar

testvérek zenekarától. 2. Győzelmi dal. Hubertól. Előadja: a Petőfi dalkör. 3. Népdalegyveleg. (Vásárhelyi sétatéren stb.) Előadja: a dalkör. 4. Vig szavalat. Kiss László joghallgató urtól. 5. Kossuthnóta. Gaáltól. Előadja: a dalkör. 6. Népdalok. (Jaj de busan harangoznak Tarjánban stb.) Előadja: a Petőfi-dalkör.

— **Meghívó.** A lévai ev. ref. egyház kebelében megalakult „Bethlen Katalin keresztyén nőegylet” december hó 23 án, szerdán estve 5 órakor, az „Oroszlan-fogadó” nagytermében szeretet-vendégséggel egybekötött *Vallásos estélyt* tart, melyre az érdeklődőket szíves szeretettel meghívja a nőegylet Elnöksége. Az estély sorrendje: 1. Gyülekezeti ének: Krisztus Urunknak áldott születésén . . . 2. Beszéd. Tartja: Birtha József ref. lelkész. 3. Szavalat. „Szálljatok le” Szaboleskától. Tartja: Mille Juliska elemi iskolai tanuló. 4. Gyülekezeti ének: Az Istennek szent angyala . . . 5. Szavalat. „Szeretet” Szaboleskától. Tartja: Vácsi István elemi iskolai tanuló. 6. Felolvasás. Tartja: Birtha József lelkész. 7. Szavalat. „Egy nap meg egy estve” Szaboleskától. Tartja: Kiss Lajos elemi iskolai tanuló. 8. Szeretevendégségről beszél, vallásos iratokat, falra való bibliai mondásokat, bibliákat osztogat (5—30 k. drbja): a lelkész. 9. Az árvák és szegények jutalmazása s ajándékok kiosztása. 10. Gyülekezeti ének: A Megtartó ma született . . . Az ünnepély kezdete estve 5 órakor Belépti-díj nincsen. Perselypénzt hálás köszönettel fogad a nőegylet.

— **Nyugtázás.** A révi tüzkárosultak javára a következő kegyes jöltevők adakoztak: Szemes László 1 kor. sz.-jánosi egyház 1 k. Bod Ferencz 5 k. Szigeti Elek 1 k. Haropti Mihály gondnok 40 f. Költő Gyula 1 k. a m.-keresztesi egyház 1 k. Zsigmond Ferencz 1 k. ártándi egyház 1 k. Surányi Lajos 1 k. a szalárdi egyház 2 k. Csák Máté 5 k. Tatár Zoltán 1 k. Dr. Váradai Zsigmond 2 k. Millye Gyula 1 k. Baróthy Pál 1 k. Rádl Odön 2 k. Kiss Antal 1 k. b.-szentmártoni egyház 1 k. Sulyok István 2 k. Lévay Mihály 1 k. N. N. 20 f. Kiss Elek 2 k. Hegyesi Márton 1 k. Ritook Zsigmond 2 k. Dr. Thury Kálmán 1 k. Vadon Miklós 1 k. zsákai egyház 1 k. darvasi egyház 1 k. összesen 41 kor. 60 fillér. Fogadják a nemes lelkű adakozók szerencsétlenül járt hűveim nevében hálás köszönetemet. Rév, 1903. december 20. Veress István ev. ref. lelkész.

— **A kissenevi vérengzés** magában Oroszországban is nagy visszatetszést idézett elő, s a felekezeti gyűlöletet úgy látszik több helyen elnyomja az emberbaráti szeretet. Ennek jele, hogy Ekaterinოსlan nevű déloroszországi városnak egyik gyárában 1000 munkás saját kezdeményezéséből 3 hónapra lemondott keresményének 2 százalékáról, a kissenevi vérengzés alkalmával tönkrejutott családok felsegélésére. Ugy a munkások, mint a gyártulajdonosok keresztyének. Ime, ez is ékesen szóló bizonyítéka annak a ténynek, hogy a felekezeti gyűlöletesség szítása legtöbbször mesterségesen történik, s a népzöme magától soha ilyen kegyetlenségre nem vetemedik.

Az angol és külföldi biblia társaság által elért fényes eredményt igazolja a következő nehány adat: A XIX. század elején a biblia 64 nyelvre volt lefordítva és ezek közül 40 a reformáció után keletkezett. Ma már 116 nyelven van teljes biblia-

fordítás, melyek közül 97-et az angol és külföldi bibliatársaság bocsátott ki. A bibliának egész, vagy részleges fordításai 458 nyelven vannak, ezek közül 357 nyelven nevezett társaság eszközölte a fordítást. Ezek közt sok nyelv van olyan, melynek addig semmi írott emléke nem volt, szavai sem voltak minden fogalom kifejezésére, úgy, hogy a fordítónak kellett tömérdek fáradsággal a hiányzó szavak helyett ujakat alkotni.

— **Spanyolország állapotát** egy andaluziai levélírója szomorú színben festi. Ebben az országban mely még a XVI. században a leggazdagabb és legvirágzóbb volt, a XX. században minden tönkrejutott. A nép zöme nyomorult és éhező, ami nem is csoda, mert a nép zömének nincsen földje, az ország területének tetemes része a dús gazdag papság kezében van, s a szegény népek kunyhóhelye is alig marad. A föld nem az övéké, csak a silány napszámon tengődnek, mely 50 centimesre rug naponként. Az élelmiszerek olcsók ugyan, de a nép alig eszik valamit, esekély jövedelméből alig telik valamire. A munkások lusták, úgy, hogy a francia munkás négyszer annyit dolgozik. A kezdetleges ipari és földművelési állapotok miatt sok munkás van munkanélkül. A politika iránt esekély műveltségi fokuk miatt nem érdeklődnek, nem is vallanak köztársasági érzelmeket, egyet azonban konstatálni lehet róluk, hogy tudniillik ezek forradalmárok. Elemi iskoláik esekély számmal vannak, úgy, hogy a nép között 80%-ra rug az írni olvasni nem tudók száma. Nem igen hisznek már semmiben, csak a forradalomba vetik összes reményüket. Szó sincs dinasztikus érzelmekről, de vallásos érzelmekről sem. Pedig az egyháznak módjában volna a vallásos érzelmek ápolása, mert Spanyolországban az egyház a legnagyobb hatalom, s vele szemben a királyi hatalom eltörpül. De az egyházi hatalom is csak a mult maradványa, hatalmi intézmény „a barátok légióival, számtalan zárdáival, magas rangu parélátusaival,” kik még a királyt is megleckéztetik. Ebben az évben történt, hogy a madridi püspök a király előtt írta alá nevét egy okmányok Hírlapi cikkek, programbeszéd, parlamenti tárgyalások csak a komédia jellegét viselik magukon, melyekre senki sem ad semmit. Meg van győződve a lakosság, hogy Spanyolországban már semmiféle haladás nem lehetséges. A hadsereg tulajdonképpen csak tisztekből áll, kik értelmetlen tömeget vezetnek. Ime, itt van leírva Spanyolország mai állapota egy közvetlen szemlélő leírása szerint. Egy ország, melyben a katolicismus a maga avult intézményeivel virágzik, de amelyben ugyan az az intézmény még a reformokat is lehetetlenné teszi.

— **A szerzetes rendek** újra befogadására egyre erősbödő kilátás Bädenben éles polemikát keltet. Bohtuigk, carlsruhei tanárt a focebourgi érsek törvényszéke elibe idézte két röpiratáért melyek közül egyiknek a címe ez volt: A Canossába való menetel, a másiknak: Jönnek a szerzetesek. Mindegyik nagyon támadta magát a katolikus egyházat is. A törvényszék azonban magát illetéktelennek nyilvánította az ítélkezésre. Schvartz nevű heidelbergi papot ily című értekezéséért: „A bálványimádás kultusza a római egyházban” — szabadon bocsátottak, mert még a katolikus sajtóban is tulzóbb és élesebb cikkek jelentek meg a szerze-

tesrendek befogadása ellen. Mindenesetre az idők jele, ha már magában a katolikus egyházban is emelkednek komoly hangok a szerzetesi intézmény ellen.

— **Belgiumban** a szerzetesek rohamosan szaporodnak. Ugy látszik, hogy a más felől menekülő szerzeteseket szívesen látják, mert, míg 1846-ban még csak 11,968 szerzetes volt addig ma már 37,905 szerzetes él Belgiumban. Még szembetűnőbb a szerzeteseknek aránytalan mértékben való megszorodása, ha tekintetbe vesszük azt a körülményt, hogy az ország lakossága 1845—1900-ig ugy növekedett, hogy minden 100 lakosra 61 szaporodás esik, a szerzetesek számának növekedéséből pedig minden százra 216 jut. És míg 1846-ban 1000 lakosra 2 szerzetes esett, ma már minden 1000 lakosra 5 jut.

— **A zsidó rabbik** a világ minden részéből mintegy ötvenen gyűltek össze Krakkóban „a világ teremtésétől számított 5663-ik esztendőben” f. évi augusztus hóban. Köztük feltűnést keltett az egyiptomi főrabbi sajtáságos öltözetével. Horovitz nevű rabbi ünnepélyes beszédében tiltakozott a vérvád ellen, szavait ezekkel végezve: „Mi itt összegyűlt rabbik, sohasem hallottunk beszélni sem valamely felekezetünkben, sem egyes személyek közt olyanokról, a kik emez iszonyatos szokást követnék.” Mi itt megesküszünk, hogy a vádak nem igazak, Isten minket úgy segéljen munkáinkban, melyeket most folytatunk. Amen!” A zsinagógában bent és kívül levő tömeg sóhajok közt ismételte az esküformát.

— **A francia felfedezőkről** a francia protestánsok egyik történelmi lapja kimutatja „hogy azok majd mindnyájan protestánsok voltak. Protestánsok voltak az első francia nyomdászok, az első nagy építőmesterek, az első nagy ékszerészek, kőművesek stb. A francia protestáns történelmi társulat ehhez hasonló sok más, — a protestáns önérzetet növelő, — a latokat állíthat össze és figyelmet fordíthat a történetírásban a protestáns szempont érvényesítésére. Mi magyar protestánsok ez idő szerint is négyszer annyian vagyunk mint a francia protestánsok de azért magyar protestáns történelmi társulat alakítására még eddig nem is gondoltunk.

— **Az ausztriai „Los von Rom”-féle** mozgalomról ilyen cím alatt nem régen Denkinger nevű pap adott ki egy munkát, melyből azok, kik azt hiszik, hogy katolikus országokban az evangelium lassan terjed, meggyőződhetnek az elenkezőről. Eleinte külföldön eme politikai és anticlericális jelszavak alatt megindult mozgalmakról azt hitték, hogy ezek nem fognak evangéliumi mozgalmakká kifejlődni. Ez a veszedelem azonban már ki van zárva, mert azok, kik politikai célokra akarták kihasználni, képtelenek voltak a mozgalomtól félrevonulni. A mozgalom számszerű eredménye az, hogy a katolikus egyházból 4 év alatt kilépett 25,859 egyén közül 20,605 esatlakozott a protestáns egyházhoz, 78 új papi állás, 166 evangélizáló állomás létesült és 58 új épület emel-

tett isteniszteleti célokra. Az evangéliom hódító erejéről örömmel szerezhetünk tudomást, különösen ha oly erős katolikus államról van szó, mint Ausztria, de ugyanakkor jogosan kérdezhetjük, hogy miért veszítünk mi magyar protestánsok még mindig a katolikusokkal szemben.

Tartalomjegyzék: Eljött az idő teljessége. E. J. A debreceni egyetem. dr. Ferenczy Gyula. — Tárcsa: Fagyöngyök egy világi ember naplójából. Id. Komlóssy Arthur. — Protestáns jellem. Lencz Géza. — A magyarországi evangélium szerint reformált és ágostai hitvallásu evangélikus egyházak véleménye az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtásáról. — Tanügy: Az elemi és középiskolák egyöntetű munkája. Barcsa János. — Irodalom. — Külföld: Külföldi egyházi élet. Nánássy Lajos. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályázat.

A hajduböszörményi ev. ref. egyház pályázatot hirdet két, egyenlő javadalmu *segédlelkészi állásra.*

Fizetés:

1. Kézpénz: 1500 (ezeröttszáz) korona.
2. Lakbér: 200 (kétszáz) korona összesen 1700 (ezerhétyszáz) korona, egyházi pénztárból évnegyedenként előre fizetve.

Kötelesség:

Az egyik segédlelkész a Kossuth-téri templom rendes lelkészével fölváltva szolgál minden második héten s az iskolaszéki elnök mellett irodai teendőket is végezés a nyert utasításokat végrehajtja.

A másik segédlelkész a Kálvin-téri templom rendes lelkészével fölváltva szolgál minden második héten s a mindennapi és ismétlődő iskolában a konfirmándusokat tanítja. Mindkét segédlelkész a rendes lelkészeket akadályoztatások esetén helyettesíteni köteles.

Pályázati határidő 1904. január 16. Megválasztottak állomásukat az értesítés vételétől számított 8 nap alatt elfoglalni tartoznak. Pályázóktól megkivántatik, hogy kápláni bizonyítványuk legyen. Kérvények alulírott lelkészhez küldendők.

Hajduböszörmény, 1903. december 21.

Szolnoky Gersson
ev. ref. lelkész.

A tiszántuli ev. ref. egyházkerület főbizományosai

László Albert és Társa

(HEGEDÜS S. és SÁNDOR I.)

protestáns egyházirodalmi könyvkiadóhivatalában Debreczenben most jelent meg második kiadásban a

Van-Oosterzee-Antal-féle

Heidelbergi Káté

52 egyházi beszédben.

Ára diszes vászon kötésben 12 korona.

Megjelentek továbbá:

Szügyi József **Négyhangú magyar ev. ref. chorál könyv** orgonára és négyszólamu vegyes énekkarra alkalmazva.

Ára vászon kötésben 10 korona

Szügyi József **225 Orgona előjáték** templomi és iskolai használatra.

Ára vászon kötésben 8 korona.

A 3 mű külön-külön vagy **együttesen** is megrendelhető

havi 2 koronás részletfizetésre

a „Kazinczy” Könyvkereskedő Részvénytársaságnál Debreczenben.

Theológiai és tanszerárjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve.

A tanuló ifjúságnak felette alkalmas **egyetlen magyar nyelvű** protestáns imakönyv a serdülő ifjúság számára. **Horváthné Ferenczy Ida**

„Fehér Liliom“

imakönyv a protestáns ifjúság számára. **Kun Bertalan** ev. ref. püspök ur ő méltósága rendkívül meleg hangú ajánlásával. Ára egyszerű kötésben 1 korona, diszes, gazdagon aranyozott vászonkötésben tokkal 2 k. 50 f. diszes bőrkötésben aranyfémekkel és dobozzal 3 k. 50 f. Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a kiadónál: **Vadász M.** könyvkereskedőnél **Miskolcon**, aki az összeg előzetes beküldése esetén portómentesen küldi.

SZŐLŐLUGAST

ültessünk minden ház mellé és kertjeinkben föld és homoktalajon.

Erre azonban nem minden szőlőfaj alkalmas, (bár mind kúszó természetű) mert nagyobb része ha meg is terem, a termés nem érkezik meg, ezért sokan nem értek el eredményt eddig. Hol lugasnak alkalmas fajokat ültettek, azok bőven ellátják házukat az egész évi oerés idején a legkitünőbb muskatály és más édes szőlőkkel. A szőlő hazánkban mindenütt megterem s nincsen oly ház, melynek falánélkül a legesekelebb gondozással felnevelhető nem volna, ezenkívül más épületeknek, kerteknek, kerítéseknek sőt a legremekebb díszre, anélkül, hogy legkevesebb helyet is elfoglalna az egyébre használható részekből. Ez a legháladátszerűbb gyümölcs, mert minden évben terem.

A fajok ismertetésére vonatkozó, színes fénynyomatu katalógus bárkinek ingyen és bérmentve küldetik meg, aki címét egy levelezőlapon tudatja.

Czím:

Érmelléki első szőlőültetvénytelep Nagy-Kágya, u. p. Székelyhid.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debreczenben járva, ne tekintsék meg azt a kitünő hírnevnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debreczenbe jöve ne mulasztják el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságának mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a **Neumann M.** céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy **Neumann M.** áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinosság tekintetében a Neumann cég áru versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmükbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debreczen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPITTA TOTTT : 1845-BEN.